

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 371/2025 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen omaishoidon hoitopalkkion säätämisestä etuoikeutetuksi tuloksi

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimittanut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Inka Hopsun/ vihr ym. näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 371/2025 vp:

Mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä säätääkseen omaishoidon tuen hoitopalkkion etuoikeutetuksi tuloksi kaikissa keskeisissä sosiaalietuksissa, kuten yleistuessa ja toimeentulotuksessa,

miten hallitus aikoo turvata omaishoitajien toimeentulon tilanteessa, jossa useat hallituksen esittämät sosiaaliturvaleikkaukset, kuten toimeentulotuen ansiotulovähennyksen poistaminen ja yleistuen tiukka tuloharkinta, heikentävät erityisesti työikäisten omaishoitajien taloudellista asemaa ja

miten hallitus aikoo varmistaa, että omaishoito tunnustetaan tärkeänä ja kustannustehokkaana osana sote-järjestelmää?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Omaishoidon arvo korostuu ikääntyvässä yhteiskunnassa ja hallitus näkee sen arvokkaana osana suomalaista hyvinvointiyhteiskuntaa. Pääministeri Petteri Orpon hallitusohjelmassa on useita kirjauksia omaishoidon kehittämisestä ja omaishoitajien tukemisesta.

Omaishoidon tuki on keskeisin omaishoitajien toimeentulon turvaamisen tapa. Omaishoidon tuki on hyvinvointialueen järjestämisvastuulle kuuluva määrärahasidonnainen palvelu. Omaishoidon tuesta annetussa laissa (937/2005) säädetään myöntämisen edellytyksistä ja hyvinvointialueet määrittelevät tarkemmat kriteerit lain sallimissa rajoissa. Omaishoidon tuki on kokonaisuus, joka muodostuu hoidettavalle annettavista tarvittavista palveluista sekä omaishoitajalle annettavasta hoitopalkkiosta, vapaasta ja omaishoitoa tukevista palveluista. Omaishoidon tuen hoitopalkkio on lähtökohtaisesti tarkoitettu korvaukseksi omaishoitajan hoitotehtävästä. Omaishoitolain 5 §:n mukaan omaishoitajalle maksettava hoitopalkkio määräytyy hoidon sitovuuden ja vaativuuden perusteella. Hoitopalkkiota määritettäessä ei perusteena voida käyttää perheen tuloja tai varallisuutta.

Toimeentulotuki on luonteeltaan viimesijainen taloudellinen tukimuoto, jonka saanti perustuu siihen, ettei henkilöllä ja perheellä ole käytettävissään riittävästi tuloja omasta elatuksesta huolehtimiseen. Toimeentulotuessa huomioon otettavista tuloista säädetään toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) 11 §:ssä siten, että lähtökohtaisesti tukea myönnettäessä otetaan huomioon henkilön ja hänen perheensä käytettävissä olevat tulot. Tästä pääsäännöstä on tehty vain rajatusti poikkeuksia, joista säädetään pykälän 2 momentissa. Pykälän 3 momentissa säädetään ansiotuloihin tehtävästä 150 euron vähennyksestä, joka on ns. ansiotulovähennys. Eduskunnan käsittelyssä olevassa hallituksen esityksessä HE 116/2025 eduskunnalle laeiksi toimeentulotuesta annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 64 §:n ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 10 §:n muuttamisesta esitetään muutoksia tähän pykälään siten, että aikaisempi etuoikeutettu tulo vähäisistä ansiotuloista ja avustuksista sekä 150 euron ansiotulovähennys ehdotetaan kumottaviksi täysi-ikäisten tuen saajien osalta. Omaishoitajia koskee erityisesti ehdotus ansiotulovähennyksen poistosta, sillä jatkossa omaishoidon palkkio huomioitaisiin sen mukaan toimeentulotukioikeutta arvioitaessa täysimääräisesti tulona. Hallituksen esityksen yhteydessä arvioitiin, että toimeentulotukea saavia omaishoitajia oli vuoden 2024 marraskuun poikkileikkaustilaston perusteella yhteensä 680 henkilöä, mikä oli 0,5 % sen kuun aikana toimeentulotukea saaneista. Palkkion säätäminen kokonaan etuoikeutetuksi tuloksi tarkoittaisi merkittävää muutosta toimeentulotuen viimesijaiseen luonteeseen. Se myös lisäisi toimeentulotuen menoja ja entistä useammasta omaishoidontuen saajasta tulisi myös toimeentulotuen saajia.

Hallituksen esityksessä HE 112/2025 eduskunnalle yleistukea koskevaksi lainsäädännöksi ehdotetaan säädettäväksi yleistukilaki. Yleistuki olisi työttömyyden aikaisen perustoimeentulon turvaamiseksi tarkoitettu tuki, joka edellyttäisi taloudellisen tuen tarvetta eli tuki olisi tarveharkintainen, kuten nykyinen työmarkkinatuki. Jos henkilö pystyisi tarveharkinnassa huomioitavilla tuloillaan turvaamaan perustoimeentulonsa, tämä vähentäisi hänen tarvettaan saada julkisin varoin rahoitettua työttömyyden ajan perusturvaa.

Yleistuen tarveharkinnassa otettaisiin lähtökohtaisesti huomioon kaikki yleistuen saajan omat tulot, kuitenkin työn perusteella saadun ansiotulo soviteltaisiin. Yleistuen tarveharkinnassa tuloina ei otettaisi huomioon myöskään tiettyjä sosiaaliturvatuksia, kuten yleistä asumistukea ja toimeentulotukea. Kansaneläkelaitoksen tietojen mukaan vuoden 2024 aikana omaishoidon palkkiota saavista ansiopäivärahaa sai noin 2 400 henkilöä, peruspäivärahaa noin 610 henkilöä ja työmarkkinatukea noin 2 700 henkilöä. Yleistuen tarveharkinnan tulorajaksi ehdotetaan 311 euroa kuukaudessa, jonka ylittävä osa vähentäisi 50 prosentilla yleistuen määrää. Ennen tarveharkintaa yleistukeen vaikuttavasta tulosta vähennettäisiin tulon hankkimisesta ja säilyttämisestä aiheutuneet menot. Yleistuki maksettaisiin ilman tarveharkintaa työllistymistä edistävään palveluun osallistumisen ajalta.

Yleistukea maksettaisiin työttömän työnhakijan työmarkkinoille hakeutumisen tai palaamisen edellytysten edistämiseksi ja parantamiseksi. Yleistuen saaminen edellyttäisi ansiopäivärahan ta-

voin kokoaikatyön hakemista. Kokoaikatyön hakeminen on työttömyysturvajärjestelmän keskeisiä periaatteita. Työttömyysturvalain mukaan kokoaikatyötä hakevana pidetään työnhakijaa, jonka työnhaun ja mahdollisen työllistymissuunnitelman tavoitteena on työllistyminen kokoaikatyöhön. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaisesti hallitus edistää työikäisten omaishoitajien omaishoidon ja ansiotyön yhteensovittamista. Kuntien julkisissa työvoimapalveluissa työttömän omaishoitajan työllistymistä kokoaikatyöhön edistetään ohjaamalla hänet hakemaan sopivia työmahdollisuuksia ja tukemalla työnhakua sekä ohjaamalla tarpeellisiin palveluihin.

Hallitus päätti puoliväliriihessä nostaa omaishoidon alinta palkkiotasoa ja tukea toimeksiantosuhteisia perhehoitajia ennakoimattomissa irtisanomistilanteissa. Tavoitteena on, että omaishoidon tuen hoitopalkkion vähimmäismäärä vastaisi nykyistä paremmin omaishoitotehtävän sitovuutta ja vaativuutta. Hallituksen esitys (110/2025 vp) on eduskuntakäsittelyssä.

Omaishoitoa kehitetään myös kansallisella ohjauksella, jossa tavoitteena on vahvistaa omaishoitajien yhdenvertaisuutta ja jaksamista. Lisäksi terveyden edistämisen määrärahaa ohjataan omaishoitajan terveyttä ja hyvinvointia tukeviin hankkeisiin. Osassa hankkeista keskitytään työikäisten omaishoitajien tuen kehittämiseen. Vuonna 2025 omaishoidon hankkeita käynnistyi kuusi (rahoitus yhteensä 2 250 000 euroa) ja vuodelle 2026 THL ehdottaa myös kuutta omaishoidon hanketta. THL toteuttaa kehittämistoimenpiteiden vaikuttavuustutkimusta ja kokoaa näyttöön perustuvaa tietopohjaa.

Hallitus korostaa, että omaishoito on keskeinen ja kustannustehokas osa sosiaali- ja terveydenhuollon järjestelmää. Omaishoitajien työ on merkittävä voimavara, ja sen tukeminen on välttämätöntä sekä hoidettavien hyvinvoinnin että koko yhteiskunnan kannalta. Hallitus jatkaa toimenpiteitä, joilla vahvistetaan omaishoitajien jaksamista, toimeentuloa ja yhdenvertaisuutta.

Helsingissä 28.11.2025

Sosiaaliturvaministeri Sanni Grahn-Laasonen